مقاله تحقیقی

مجلهٔ دانشگاه علوم پزشکی بابل
دوره دوازدهم، ویژه نامه ۱ (آموزش پزشکی)، تابستان ۱۳۸۹، صفحه ۱۰۵-۱۰۰

رابطه مهارتهای ارتباطی با عملکرد آموزشی اساتید دانشگاه علوم پزشکی جهرم

میترا امینی(MD, MPH) [۱]، صدیقه نجفی پور(MS)* [۲]، نیلوفر ترکان(MD) [۳]، فاطمه ابراهیمی نژاد(MD) [۳]

۱- مرکز مطالعات توسعه آموزش علوم پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شیراز
۲- مرکز مطگروه علوم پایه دانشگاه علوم پزشکی جهرم
۳- دانشگاه علوم پزشکی جهرم

دریافت: ۸۸/۵/۲۵ ، اصلاح: ۸۸/۹/۱۸، پذیرش: ۸۸/۱۲/۱۹

خلاصه

سابقه و هدف: توانایی برقراری ارتباط موثر یکی از شاخصهای مهم در تدریس اثر بخش اساتید می باشد. با توجه به اهمیت مهارتهای ارتباطی اساتید و نقش آن در عملکرد آموزشی آنان، این تحقیق به منظور بررسی ارتباط بین مهارتهای ارتباطی و سطح عملکرد آموزشی اساتید در دانشگاه علوم پزشکی جهرم از دیدگاه دانشجویان انجام شد.

مواد و روشها: این مطالعه مقطعی بر روی ۱۸۱ نفر از دانشجویان پزشکی و پرستاری دانشگاه علوم پزشکی جهرم انجام شد و نظرات آنها در مورد ۳۰ نفر از اساتید با استفاده از دو پرسشنامه جهت سنجش توانایی های علمی- آموزشی و مهارتهای ارتباطی اساتید علوم پایه و پرستاری مورد بررسی قرار گرفت. اطلاعات در دو مقطع زمانی مختلف با استفاده از این پرسشنامه ها جمع آوری گردید. روایی پرسشنامه ها با استفاده از نظر صاحبنظران و پایایی آنها با روش دو نیم کردن مورد تایید قرار گرفت. پس از دسته بندی اطلاعات نمرات حاصل از فرمهای ارزشیابی اساتید با نمرات فرم مهارتهای ارتباطی مورد مقایسه قرار گرفت هر استادی که بیش از دو سوم نمره را در هریک از پرسشنامه ها کسب کرده بود از نظر عملکرد آموزش و مهارت ارتباطی مطلوب در نظر گرفته شد.

یافته ها: از دانشجویان ۱۵۱ نفر (۸۳/۵٪) دختر و ۳۰ نفر (۱۶/۵٪) پسر بودند. براساس نظر دانشجویان ۷۸ در صد از اساتید دارای مهارتهای ارتباطی مطلوب و ۲۲ درصد از اساتید دارای مهارتهای ارتباطی نامطلوب می باشند. از نظر دانشجویان عملکرد آموزشی ۸۳/۳ درصد از اساتید مطلوب و ۱۶/۷ درصد نامطلوب بود. ضریب همبستگی بین مهارتهای ارتباطی اساتید با نمره ارزشیابی آنان ۸۴٪ بود ($p<۰/۰۰۱$).

نتیجه گیری: با توجه به نتایج این مطالعه که مهارتهای ارتباطی و عملکرد آموزشی یک استاد بطور مستقیم با هم ارتباط دارند، به منظور آشنایی هرچه بیشتر با مهارتهای ارتباطی جهت اساتید، برگزاری کارگاههای آشنایی با این مهارتها توصیه می شود.

واژه های کلیدی: ***مهارتهای ارتباطی، عملکرد آموزشی، دانشجویان پزشکی، دانشجویان پرستاری.***

مقدمه

یک استاد خوب سعی می نماید ارتباط خوبی بین مفاهیم قابل انتقال و شاگردان خود برقرار نماید (۱). نقش معلم ایده آل در سازندگی افراد و جوامع و برقراری ارتباط از دیرباز مورد تاکید قرار گرفته است (۲). آموزش موثر یک استاد به توانایی او در استفاده صحیح از مهارتهای ارتباطی بستگی دارد و یک استاد خوب می تواند موجب تسهیل فرآیند آموزش شده و حتی نقص کتب درسی و کمبود امکانات آموزشی را جبران کند (۳). در فرآیند ارتباط استاد و دانشجو متغیرهای فراوانی نظیر استاد، دانشجو، پیام و عوامل محیطی نقش دارند (۴). ارتباط مناسب استاد و دانشجو سبب افزایش اعتماد به نفس و انگیزه یادگیری در دانشجو می گردد (۵). ارتباط بین افراد دو نوع است، ارتباط کلامی و غیر کلامی که ارتباط غیر کلامی شامل ظاهر شخصی، وضعیت بدن، حرکات و اشارات و ....

▣ حاصل پایان نامه دانشجویان پزشکی نیلوفر ترکان و فاطمه ابراهیمی نژاد پزشک عمومی می باشد.

* مسئول مقاله:
آدرس: جهرم، خیابان استاد مطهری، پردیس دانشگاه، مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی، تلفن: ۳۳۳۶۰۸۶-۷۹۱.
e-mail:senajafipour@hotmail.com

[DOR: 20.1001.1.15614107.1389.12.5.15.5]

می باشد. استاد توانمند کسی است که توانایی برقراری ارتباط در هر دو حیطه را داشته باشد (۱). مطالعه ای در دانشگاه علوم پزشکی کرمان نشان داد که دانشجویان در بین ویژگی های یک استاد خوب، توانایی در برقراری ارتباط را با اهمیت ذکر نموده اند (۶). مطالعه دیگری در تایوان نشان داد که بین خصوصیات شخصیتی و روابط انسانی اساتید موفق و غیر موفق تفاوت معنی داری وجود دارد (۷). براساس مطالعه Comadena در تعیین رابطه بین مهارتهای ارتباطی با میزان موفقیت استاد در تدریس، اعتقاد بر این بود که توان برقراری ارتباط خوب، از یک استاد، استاد نمونه و خوب می سازد (۸). توانایی برقراری ارتباط موثر یکی از شاخصهای مهم در تدریس اثر بخش اساتید می باشد (۹). آموزش این مهارتها به مدرسین نیز مورد تاکید قرار گرفته است، بیشتر مدرسین در زمینه مهارتهای ارتباطی آموزش ندیده و موثر بودن این آموزشها نیز با انجام پیش آزمون-پس آزمون مورد تاکید قرار دارد (۱۱و۱۰). یکی از متداولترین روشهایی که در بیشتر کشورها و منجمله ایران جهت تعیین عملکرد آموزشی یک استاد استفاده می شود، ارزشیابی توسط دانشجویان است و بیشتر نمره ارزشیابی اساتید متاثر از طرز عمل و روش کار و مهارتهای ارتباطی معلم می باشد (۱۴-۱۲).

تاثیر عوامل جانبی در ارزشیابی استاد ناچیز بوده و در صحت نتایج خللی ایجاد نمی کند (۱۶و۱۵). بعضی گزارشها نیز نقش مهارتهای ارتباطی را در ارزشیابی گزارش نکرده و بین این مهارتها و ارزشیابی استاد ارتباط معنی داری ذکر نکرده اند (۸). با توجه به اهمیت مهارتهای ارتباطی اساتید و نقش آن در عملکرد آموزشی آنان، این مطالعه به منظور تعیین ارتباط بین مهارتهای ارتباطی و سطح عملکرد آموزشی اساتید در دانشگاه علوم پزشکی جهرم از دیدگاه صاحبان اصلی آموزش یعنی دانشجویان انجام شد.

مواد و روشها

این مطالعه مقطعی بر روی ۱۸۱ نفر از دانشجویان پزشکی و پرستاری دانشگاه علوم پزشکی جهرم که به روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای انتخاب شدند، انجام شد و نظرات آنها در مورد ۳۰ نفر از اساتید که بصورت سرشماری انتخاب شدند، با استفاده از دو پرسشنامه جهت سنجش توانایی های علمی-آموزشی و مهارتهای ارتباطی اساتید علوم پایه و پرستاری مورد بررسی قرار گرفت. اطلاعات در دو مقطع زمانی مختلف با استفاده از این پرسشنامه ها جمع آوری گردید. فاصله زمانی موجود در تکمیل هر یک از این پرسشنامه ها بین چهار تا شش ماه (فاصله دو هفته ای از شروع ترم تا دو هفته مانده به پایان ترم بود). پرسشنامه مهارتهای ارتباطی در دو بخش اطلاعات دموگرافیک و مهارتهای کلامی و غیر کلامی اساتید طراحی شد، مهارتهای کلامی اساتید با هفت سئوال و مهارتهای غیر کلامی آنها نیز با ده سئوال و با استفاده از معیار لیکرت چهار گزینه ای ارزیابی گردید. در قسمت مهارتهای کلامی اساتید، شاخصهای معرفی استاد، بیان مقررات، سرعت کلام، درک مطلب توسط دانشجو، بالا و پایین بودن صدا، باز خورد به دانشجو و تن صدای استاد مورد بررسی قرار گرفت. مهارتهای ارتباطی غیر کلامی شامل حرکات بدن، ظاهر صدا، خوشرویی، وضعیت ظاهری، نگاه کردن به تک تک دانشجویان، رعایت نکات جلب توجه و حرکت دادن دست بود. به هر دانشجو و هر استاد کدی اختصاص داده شد و از دانشجویان در خواست گردید که آن را به خاطر بسپارند و در آخر ترم در فرم ارزشیابی از اساتید ثبت نمایند. فرم ارزشیابی توسط مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی دانشگاه در آخر ترم توزیع شد. جهت تعیین روایی پرسشنامه ها از نظر صاحبنظران استفاده شد و برای پایایی از روش دو نیم کردن سئوالات استفاده شد که همبستگی بین دو نیمه سئوالات ۸۸٪ بود. هر استادی که بیش از دو سوم نمره را در هر یک از پرسشنامه ها کسب کرده بود، از نظر عملکرد آموزشی و مهارت ارتباطی مطلوب در نظر گرفته شد. پس از دسته بندی اطلاعات نمرات حاصل از فرمهای ارزشیابی اساتید با نمرات فرم مهارتهای ارتباطی مورد مقایسه قرار گرفت و ضریب همبستگی نمرات محاسبه گردید و $p<0/05$ معنی دار در نظر گرفته شد.

یافته ها

در این مطالعه نظر ۱۸۱ نفر از دانشجویان در خصوص ۳۰ نفر از اساتید مورد بررسی قرار گرفت. از دانشجویان ۱۵۱ نفر(۸۳/۵٪) دختر و ۳۰ نفر (۱۶/۵٪) پسر بودند. یافته ها نشان داد که از نظر دانشجویان ۷۸٪ از اساتید دارای مهارتهای ارتباطی مطلوب و ۲۲٪ از اساتید دارای مهارتهای ارتباطی نامطلوب می باشند، همچنین عملکرد آموزشی ۸۳/۳٪ از اساتید مطلوب و ۱۶/۷ درصد نامطلوب می باشد. ضریب همبستگی بین مهارتهای ارتباطی اساتید با نمره ارزشیابی آنان ۸۴٪ بود ($p<0/001$). وضعیت مهارتهای ارتباطی اساتید و عملکرد آموزشی به تفکیک بخشهای مختلف علوم پایه و بخش پرستاری نیز مورد بررسی قرار گرفت که بخش بهداشت نمره بالاتری داشت (۱/۶±۲۳/۰۴) (جدول ۱).

جدول ۱. میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر نمره مهارتهای ارتباطی به تفکیک بخشهای مختلف دانشگاه علوم پزشکی جهرم (نمره ها از ۲۴ محاسبه شده است)

بخش آموزشی	Mean±SD	دامنه نمرات
آناتومی	۱۹/۲۷±۳/۹۸	۶-۲۴
فیزیولوژی	۱۷/۷۸±۳/۸۳	۴-۲۴
بیوشیمی	۲۰/۹±۳/۰۳	۱۵-۲۴
میکروب شناسی	۱۹/۹۶±۳/۵۳	۱۴-۲۴
معارف اسلامی	۱۹/۲۲±۴/۴۲	۰-۲۴
زبان خارجه	۱۸/۰۴±۵/۳۸	۷-۲۴
بهداشت	۲۳/۰۴±۱/۶	۹-۲۴
پرستاری	۱۹/۹۵±۳/۵	۰-۲۴

بحث و نتیجه گیری

یافته های این مطالعه نشان داد که ارتباط معنی داری بین مهارتهای ارتباطی اساتید و نمره ارزشیابی آنان وجود دارد. نتیجه مطالعه carrel و همکاران نیز نشان داد که بین مهارتهای ارتباطی کلامی و غیر کلامی اساتید با نمره ارزشیابی آنان ارتباط معنی داری وجود دارد (۱۷). Adhami و همکاران نیز بین مهارتهای ارتباطی اساتید و ارزشیابی آنان رابطه معنی داری یافتند (۱۸). براساس نتایج مطالعه Khagidi و همکاران نیز نتایج نمره ارزشیابی اساتید بطور مستقیم مرتبط با مهارتهای ارتباطی آنها می باشد (۱۲). در مطالعات دیگر نیز

[DOR: 20.1001.1.15614107.1389.12.5.15.5]

ارتباط بین مهارتهای غیرکلامی اساتید با نمره ارزشیابی آنان معنی دار بود (۲۰و۱۹). نکته قابل توجه در این مطالعه این است که درصد بالایی از اساتید دارای عملکرد آموزشی (نمره ارزشیابی) مناسب بودند، بطوریکه ۸۳/۳ درصد از اساتید دارای نمره ارزشیابی مطلوب و ۱۶/۷٪ از آنها، نمره نامطلوب بودند.

این موضوع ممکن است بدلیل کم بودن تعداد اساتید و دانشجویان در دانشکده علوم پزشکی جهرم باشد، که امکان ارتباط مستقیم استاد – دانشجو در این دانشگاه فراهم شده و کلاسها با تعداد استاندارد تشکیل می گردد و پس از کلاس نیز امکان مراجعه و رفع اشکال بخصوص در مقطع علوم پایه و رشته پرستاری وجود داشت. در مطالعه ای که توسط Litke انجام شد، نتایج نشان داد که بیشتر دانشجویان کلاسهای کوچک را ترجیح می دهند (۲۱). مطالعه ای دیگر نشان داد، دانشجویانی که در کلاسهای کوچک آموزش دیده اند در امتحانات آخر ترم نمرات بیشتری نسبت به دانشجویان کلاسهای بزرگتر داشته اند (۲۲). همین نتیجه در مطالعه Bakhshi و همکاران نیز تائید شد، بطوری که ۷۱/۵٪ از اساتید از دید دانشجویان دارای عملکرد آموزشی خوب بودند (۲۳). در خصوص مهارتهای ارتباطی نیز، از نظر دانشجویان ۷۸٪ از اساتید دارای مهارتهای ارتباطی مطلوب بودند که با توجه به توضیحات قبلی در خصوص محیط آموزشی یک دانشگاه کوچک قابل توجیه است. نتیجه مطالعه Worley نشان داد، بیشتر اساتیدی که در زمینه تدریس جایزه برده بودند، روش ارتباط با دانشجویان و مدیریت کلاس را خوب بلد بودند (۲۴). در خصوص بخش های مختلف نیز تفاوت معنی داری بین نمرات اساتید بخشهای مختلف چه در زمینه مهارتهای ارتباطی و چه در زمینه عملکرد آموزشی دیده نشد. این موضوع می تواند ناشی از همکاری و همراهی و عملکرد مشابه این اساتید باشد. در این مطالعه امکان سنجش تاثیر جنس در ارزشیابی به دلیل بیشتر بودن تعداد دانشجویان دختر نسبت به پسر وجود نداشت. نتایج این مطالعه نشان داد که مهارتهای ارتباطی و عملکرد آموزشی یک استاد بطور مستقیم با هم ارتباط دارند. بنابراین به منظور آشنایی هر چه بیشتر اساتید با مهارتهای ارتباطی، برگزاری کارگاههای آشنایی با این مهارتها توصیه می گردد.

تقدیر و تشکر

بدینوسیله از معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم پزشکی جهرم، جهت حمایت مالی طرح و همچنین از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جهرم قدردانی می گردد.

[DOR: 20.1001.1.15614107.1389.12.5.15.5]

Correlation between Educational Performance and Communication Skills of Jahrom Medical Teachers

M. Amini (MD, MPH) [1], S. Najafipour (MS) [2*], N. Torkan (MD) [3], F. Ebrahimi Nejad (MD) [3]

1. Education Development Center, Shiraz University of Medical Sciences, Shiraz, Iran
2. Department of Basic Sciences, Jahrom University of Medical Sciences, Jahrom, Iran
3. Jahrom University of Medical Sciences, Jahrom, Iran

Received: Aug 16th 2009, Revised: Dec 9th 2009, Accepted: Mar 10th 2010.

ABSTRACT

BACKGROUND AND OBJECTIVE: Communication skills (verbal and non verbal) are one of the importantce factors for effective teaching. In this study we decided to determine the correlation between communication skills and educational performance of Jahrom medical teachers from students' viewpoint.

METHODS: This cross sectional study was performed on 181 medical and nursing students of Jahrom university of medical sciences and their point of view about 30 teachers were gathered. In this study two different questionnaires were designed to measure the communication skills and educational performance of paramedical sciences and nursing teachers. The first questionnaire was used to measure teachers' communication skills and the second one was used for their educational performance. Validity of the questionnaires approved by getting experts' opinion and reliability was determined by split half method in a pilot study. After classified information, the result of teacher evaluation by students compared with mean scores of teacher communication skills. Every faculty member achieving more than two-thirds of score in each questionnaire would be considered as a desirable education performance and communication skills.

FINDINGS: From all, 151 (83.5%) of students were female and 30 (16.5%) of students were male. In whole, from students' viewpoint 78 % of teachers have good communication skills and 22% of them have not these skills well. Educational performance of 83.3% of teachers was desirable and 16.7% of teachers haven't good educational performance. Correlation coefficient between educational performance and communication skills was 0.84% ($p<0.001$).

CONCLUSION: According to obtained results and positive correlation between educational performance and communication skills, inclusion of communication skills training courses in teachers' educational program is necessary.

KEY WORDS: *Communication skills, Educational performance, Medical students, Nursing students.*

[*] **Corresponding Author;**
Address: Medical Education, Education Development Center, Campus of University, Ostad Motahhari St., Jahrom, Iran
Tel: +98 791 3336086
E-mail: senajafipour@hotmail.com

[DOR: 20.1001.1.15614107.1389.12.5.15.5]

References

1. Ahadian M. Introduction to instructional technology, 12th ed, Tehran, Boshra Press 1995; pp: 39-63.
2. Shim SH. A philosophical investigation of the role of teacher: A synthesis of Plato, Confucius, Buber and Freire. Teach Teacher Educ 2008;24(3):515-35.
3. Ghademi A, Salehi B, Sajadi S, Najee H. Student view point about effectiveness factors in communication between students and teachers in Arak University of medical sciences. J Arak Univ Med Sci 2007;7(1):149-54. Available from: www. Google site (arakmu.ofis.ir/default.aspx?and nurses and nursing data base (ino.blogfa.com/post-3749.aspx). [in Persian]
4. Sheabani H. Educational and instruction skills (methods and technical of teaching), 3rd ed, Tehran, Samt Press, 1994; pp: 117-94.
5. Paterson B, Crawford M. Caring in nursing education: an analysis. J Adv Nurs 1994;19(1):164-73.
6. Zoohor A, Eslaminejad T. Teacher's effective teaching criteria as viewed by the students of Kerman University of medical sciences. J Med Educ 2004; 4(2):65-70.
7. Tang FI, Chou SM, Chiang HH. Students' perception of effective and ineffective clinical instructors. J Nurs Educ 2005;44(4):187-92.
8. Comadena MK, Hunt SK, Simonds CJ. The effects of teacher clarity, nonverbal immediacy, and caring on student motivation, affective and cognitive learning. Commun Res Rep 2007;24(3):241-8.
9. Timmins F, Kaliszer M. Aspects of nurse education programmed that frequently cause stress to nursing students-fact finding sample survey. Nurse EducToday 2002;22(3):11-20.
10. Hunt S, Simonds CJ, Cooper P. Communication and teacher education: exploring a communication course for all teachers. Commun Educ 2002;51(Issue 1):81- 94.
11. Simonds BK, Lippert LR, Hunt SK, Angell ME, Moore MK. Communication and diversity: innovations in teacher education. Commun Teacher 2008;22(Issue 2):56-65.
12. Khagidi N, Shikhani A. Teacher evaluation by students, peer group and self faculty member in Shahed University of medical science. Res Med Educ J Esfahan 2000; 1(Issue 3):4463-7. [in Persian]
13. McLean M. Qualities attributed to an ideal educator by medical students: should faculty take cognizance? Medical Teacher 2001;23(Issue 4): 367-70.
14. Report of the task force on student evaluation of teaching: University of North Carolina, Chapel Hill, April 5 1999. Available from: http:/ www.unc. edu/ faculty/ faculty/ reports/ R99 tfset htm.
15. Felder RM. What do they know, anyway? Chem Engr Educ 1992;26(3):134-5.
16. Rafiee M, Saify M. A survey relative factors with teacher evaluation as viewed by the students of Arak University of Medical Sciences, 6th Medical Education Congress, Shahid Beheshti University of Medical Sciences 2003;66. [in Persian]
17. Carrel LJ. The relationship between cognitive style and communication style in the secondary school context. Presented at annual meeting of speech communication association, Chicago, 29 Oct- 1 Nov 1992. Available from: http: www.eric.ed.gov.
18. Adhami A, Reehani H, Fatahi Z, et al. Teacher evaluation by students, and faculty member in Kerman school of medical sciences, Gamehai Toseeh in medical education. J Educ Dev Center 2006;1:25-32. [in Persian]
19. McCroskey JC, Richmond VP, Sallinen A, Fayer JM, Barraclough RA. A cross cultural and multi behavioral analysis of the relationship between nonverbal immediacy and teacher evaluation. Commun Educ 1995;44(4):281-91.
20. Shipton SP. The process of seeking stress- care: coping as experienced by senior Baccalaureate nursing students in response to appraised clinical stress. Nurse Educ 2002;41(6):56-63.

[DOR: 20.1001.1.15614107.1389.12.5.15.5]

21. Litke RA. A learning lessons from large classes. Students' attitude toward effective and ineffective methods in large classes. Presented at western states communication association, Portland 10-14 Feb 1995 available from: http: //www.eric.ed.gov.
22. Murdoch B, Guy PW. Active learning in small and large classes. Account Educ 2002;11(Issue 3):271-82.
23. Bakhshi H, Shahabi M, Taleghani F, et al. Comparative self evaluation by faculty member and view of students about quality of teaching method. Res Med Sci J 2003;3(1):13-15. Available from: http: //www. ijme.ir [in Persian]
24. Worley D, Titsworth S, Worley DW, Cornett- DeVito M. Instructional communication competence: lessons learned from award-winning teachers. Commun Stud 2007;58(Issue2):207-22.

[DOR: 20.1001.1.15614107.1389.12.5.15.5]